

A KÉNOSI UNITÁRIUS EKKLÉZSIA.

(Történeti leírás.)

(Folyt.)

Nem lesz talán érdektelen összegyűjteni itt a jólelkek társaságát, kik a különböző időkorkokban szent buzgalommal hozták kegyes érzetök szent ajándékait az egyház oltárára, hogy a kik tetteikért jutalmat nem várva megelégedtek a nemes öntudattal, az utókortól, egy csoportban állva, érdemeljék ki a hálát és elismerést. Emlékezzünk meg tehát a lehetőleg sorrendben az ekklézsia jóltevőiről nem kicsinyelvén senkinek is azok közül kegyessége gyümölcseit, tudván hogy „a jókedvű adakozót személyválogatás nélkül szereti az Ur, mert kedvesek Isten előtt az ő cselekedetei.“

A jóltevők sorát a 17-ik évszázban tordai Borbély István öregeb-
bik nyitja Ao 1633-ban, midőn egy nevét viselő fertályoskora duflán aranyozott urvacsorai pohárt ajándékozott, mely azóta folyvást használatban van s mégis a régiségnek színét nem vette magára. Utánna jó Kénosi G. Ferencz, kinek nevével már fennebb találkozánk, s kinek Istenes áldosatkészségéből ez ekklézsia anyagi lételét s első alapítását nyéré.

A 17-ik évszáz több jóltevőről nem emlékezik, de annál inkább csoportosulnak már az egyház körül a 18-ik évszáz kegyes lelkei: Páll György adott egy 3 vékás földet a szt. egyház számára téglacsür nevű helyen, mely később csere utján „Nagymart nevű határrészben mesteri használatra adatott Fóris Tamás adoit „Ponk“ nevű helyen egy szántóföldet a papság számára, s ismét egy erdőt „Hollómocsár“ nevű helyen szintén a papság számára. Ezek ma is megvannak. T. ns. Sándor Zsigmond ur adott egy vékony kis keszkenőt. Tkts. ns. Baczó Mihályné asszony egy kisdéd ezüst pohárt, mely kívül, alól, fejtől aranyos virágokkal czifrázott, belől is fejtől az ajaka kicsiny helyt aranyos. Sándor Ferencz ur curator lévén adott egy keresztelő uj ón kanuát 1½ frtot érőt, mely ma is használatban van. T. Sándor István ur egy félkupás ón kannát urvacsorai használatra, ma is használatban van. Tkts ns Jobbágy Erzsébet asszony adott egy gyolcs kendőt. Tkts Ferenczi Zsigmondné Mátéfi Kata asszony adott egy gyapottas abroszt s egy kétszínű zöld ruhát az urasztalára. Vargyasi Sós Ferencz Istenes indulatjából conferált a szt. ekklézsia számára egy énekes könyvet, hogy az örökké a templomban álljon s vagy a t. Mester Atyafi vagy valaki belőle énekeljen. A már régebb meglevő két óntányérok egyike hitván és romladozott lévén, Tkts ns. Baczó László ur Istenes indulatjából megújította és nagyon megnagyítottta, melyen ilyen irás van: Kénosi unitária szt. Ecclésiáé. Fóris György conferált egy gyapottas kék fejűs keszkenőt. Tkts ns. Baczó Mihályné Sándor Krisztina asszony adott egy ezüstnyelű kést, melyen K. U. E. betűk vannak. Ma is az urasztal-

lára a kenyeret ezzel szokás felválni. Árvátfalvi Tamás Györgyné adott egy veres tarka ruhát. Tözsér Ferenczné Máté Sára egy szép gyolcs veres fej-tős kendőt. — Az eddig elősoroltaknak azért nincs adva évszám, mert egy 1770 körüli összeírásból vannak kijegyezve, s az összeírás történeti ideje nincs feljegyezve, valamint az addigelő történt adakozások sincsenek évszámmal jelölve — 1775-ben Harangöntésre adakoztak: Tkts Jobbágy Judith asszony fiával együtt 10 frtot, Tkts ns. Baczó Mihály ur özvegye Kénosi Sándor Krisztina asszony fiával Mihálylyal együtt 5 frt. Tkts Sándor Mózes ur 10 frt. Tkts. Baczó László ur 5 frt. Tkts Geréb Ferencz és János urak 4 frt. Főris György 2 frt 4 p. Máté Menyhárt 2 f. 4 p. Tiszt. bölőni Szabó Sámuel ur 1 f. 68 p. „Ezen kívül az ekkla minden tagjai, férfiai és asszonyai ezen szent végre magok teh-tségek szerint mindnyájon adakoztak és kegyes szándékat mutatának annyira, hogy Baczó József ur currator lévén 40 frtot gyűjtött össze.“ 1795-ben emlékezés van ifj. Baczó Mihály ur és kedves életpárja Pálfi Katalin „égő szerelmőről az ecclézsia iránt.“ Ezzel a 18-ik évszázabeli jöltevők sora véget ér.

A 19-ik évszáz áldozói között első Tkts Jakab Gergely ur, ki mint uj patronus 1803-ban lépik fel kedves életpárjával Baczó Zsuzsánával, s leg-elsőbbben adnak egy kedves virágokkal ékesített selymekendőt az urasztalára. Mintha jegykendő lett volna a későbbi szeretet zálogául. Nevezetes, hogy Jakab Gergely patronus ur 1806, 7, 8 években önként magára vállalta a curator i tisztet, hogy példát mutasson e hivatal pontos és szorgalmas viselésére más-soknak. És e hivatalt nagy szorgalommal, lelkiismeretes pontossággal és va-lódi példaadással folytatta három évig, s azután is az egyházi ügyekben fá-radhatatlan tevékenységgel vett részt mindvégig. 1808-ban Miska György oláh ember gyepesi, ajándékozott 50 mforintot az ecclézsianak.

1814-ben Tódor Mária ajándékozott egy keszkenőt. 1834-ben Jakab Ger-gelyné Baczó Zsuzsánna egy veres és kékcs kockájú, rojtos selyem kendőt. 1828-ban Jakab Gergely ur egy 2 vékás szántót a mester számára „Unoka-mező“ nevű helyen. 1844-ben uj patronusnak fellépik előbbinek méltó fia Ja-kap Lajos ur, ki éppen jókor érkezett, mert a templomépítés nagy munkájá-nak égető szüksége volt egy főintézőre, egy lelkes pártfogóra s nevezett pá-tronus urban azt megnyeré. A templomépítés körüli áldozatai között leginkább kimagaslik az uj templomba saját költségén állíttatott orgona, miről fennebb emlékezet van. Nevezett patronus urnak ifjúkori, csaknem végzetessé lett sze-rencsétlen eseményekből kifolyólag erősen lelkéhez forrt e szentirási hely: A z ur gondot visel, s azért az orgona iveretere is azt iratá. 1846-ban Kobori Mártonné Demeter Juliánna ajándékozott a szószékre egy hamuszín virágok-kal szőtt takarót. Tözsér Andrásné Lőrincz Juliánna egy urasztali kamuka-abroszt. Nagy Mezesné Czerják Judith a papi ülőszékre való veres virágu ta-karót. Jakab Lajos ur egy 1½ vékás szántóföldet a papi föld pótlására „Ponk“ nevű helyen. 1847. Jakab Lajos ur ajánlatot teszen, hogy ezután 6 kalongya buzát, 6 kal. zabot s egy szekér szénát fizet évenként bérbe a papnak, s a széna kivételével félannyit a mesternek. 1856 ban ifj. Jakab Lajos adott az urasztalára egy szalmaszövetű virágkoszorus takarót. id. Sándor b. Mihályné Lőrincz Rózália ajándékozott a szószékre egy kék földű, középen veres-zöld virágu selymrojtos takarót. 1858-ban id. Főris Mózes adott egy 4 vékás föl-det a papság számára „Kisbükkt“ nevű helyen. 1859-ben Jakab Lajos ur egy 1 frtos alapítványt tett náhai kedves emlékü édes atyja emlékére „Jakab Ger-

gely alapítvány“ czimen kezelendőleg. Ez alapítvány az alpitó által megsza-
bott kamathalmazással már ugy 300 frt körül áll. 1863-ban Jakab Lajos ur
ajándékozott elhalt Lajos nevű fia emlékére gyászos alkalommal használandó
koporsó-, szőszék-, asztal-, korona- és papiszéktakarót fekete kelméből. — Id.
Sándor b. Mihályné Lőrincz Rózália adott egy kis fehérvirágu szőszéktakarót
három oldalán finom vékony csipkével.

1870-ben id. Máté József és neje Lajos Mária ajándékoztak egy 2 frt 50 kr.
értékű, belől aranyos, kívül ezüstös urvacsorai poharat. 1871-ben Mltgs Jakab
Gyula ur adott egy 5 koncz papirból álló, kemény bőrkötésű 5 frt értékű anyakönyvet.
Ugyanez évben közép Máté József és Neje Imre Zsuzsánna adtak egy urasz-
tali fehér abroszt, két végén belészótt veres pánttal, értéke 2 frt. Urvacsorai
bort adtak ugyanez évben karácsonkor Dávid Terézia, husvétkor Mózes Mi-
hályné Máté Juliánna, Szt.-Mihálynapkor id. Sándor b. Mihályné Lőrincz Ró-
zália. 1869-ben urvacsorai bort ígért nagyobb Máté József minden pünkösdre
élete végeig. Ugyanez évi karácsonkor felső Sándor József, husvétkor köz.
Máté József, Szt.-Mihálynapkor Imre Ferencz. 1872-ben urvacsorai bort adtak
karácsonban Demeter István, husvétban id. Főris Mózes. 1873-ban urvacsorai
bort ígért karácsonkor adni egész itteni papsága idejére Kisgyörgy Sándor.
1876-ban ifj. Főris Mózes gondnoksága alatti három évig minden husvétra ur-
vacsorai bort ígért és adott is. 1873. Közép Máté József és neje Imre Zsu-
zsánna egy 2 frtos bibliát ajándékoztak templomi használatra. 1874-ben Tódor
Sándor ajándékozott egy uj, kékre festett szekrényt anyakönyvek, urvacsorai
szerek és ekkleziiai irományok tartására. 1879-ben urvacsorai bort adtak: Vi-
da Sándor Szt.-Mihálynapkor s ezt ígérte egész itteni tanítoskodása idejére,
özv. Fosztó Józsefné Török Juliánna. 1881. Pál Mózes és neje Kovács Juliánna
s fiok Pál Sándor adtak „Unokamező“ nevű helyen egy 3 vékás földet a papság
számára.

A szent czélu áldozatok sorában méltán helyet foglalhat az 1874-ben
alakult magtár is, annyival inkább, mert az nagyrészből újévi ajándék
czimen gyűlt össze, 6 évi fennállása óta minden újévkor meg-megújulván az
adakozások. Nevezetes, hogy itt a hívek semmi esetre sem akartak megbarát-
kozni a magtár eszméjével. Elődje nyomán e sorok írója is többször megüji-
totta közgyűlésekben ez eszmét, de soha visszhangra nem talált, azzal vágván
utját a hívek, hogy „nálunk a magtár nem él meg! Nem volt hát egyéb
mit tenni, mint más uton kísérteni meg az eszme valószínűségét, a mire aztán 1874
ujév napja hozta meg az alkalmat. Ugyanis említett napon délutáni templomi órá-
n az anyalfia tárgyalattott, melyben még a legszegényebb szülők is részeltetik
módjukhoz képest gyermekeiket s hát mi elfelejtkeznénk szegény egyházunkról,
mely édes mindnyájunké?! sat. sat. Erre aztán, midőn az egyházfiak s egy pár
félkért presbyter újévi ajándék gyűjteni megindultak, különböző gabonanemek-
ben 50 véka lett a felelet. Ebből aztán megindítottuk a magtárt azon határo-
zattal, hogy míg 100 köbölre kinövi magát kamatozással, minden újévkor gyűjt-
sünk ajándékokat a megkezdett módon, a mi rendszeren gyakoroltatván s az évi
kamatok is tőkésítettvén, ma már örömmel jelezhetjük, hogy a magtár 500 vé-
kán is fejjül áll.

A hat éven át történt újévi ajándékozások összevont kimutatása is legyen
följegyezve buzdításul az alábbiakban: Előre megjegyzem, hogy a nevek utáni szá-
mok a hat éven át tett ajándékok kupa számát jelensik: Kisgyörgy Sándor adott 165,
Rác István és Mózes 99, ifj. Főris Mózes 109, id. Főris Mózes 88, Benedek István
és Fosztó Zsuzsánna 92, Máté József nagyobb 68, Vida Sándor 64, Sándor Mózes

id. 68, László Károly 70, Nagy Ferencz 58, Sándor P. Mihály 64, Demeter István 59, Sándor Lajos 53, Pál Mózes 58, Mózes Mihály 54, Imre András id. 50, Imre Ferencz 45, Máté József közép 41, Sándor b. Mihály id. 44, Kovács József és Mózes 44, Eosztó Pál és Ferencz 39, Máté János 40, Sándor József id. 37, Lázár György nagy molnár 32, Tódor Sándor 41, Sándor Mihály alsó 33, Sándor József felső 31, Karda Ferencs 29, Czerják Sámuel 28, Sándor b. Mihály ifj. 26, Sándor János 25, Gál Péter 24, Máté József ifj. 23, Nagy Sándor 21, Sándor A. József 21, Kis András 20, Máté István 22, Sándor József ifj. 20, Bodor József r. kath. 19, Imre András ifj. 20, Kis Dániel 17, Máté Mózes ifj. 16, Fosztó József 16, Ferencz Mihály r. kath. 18, Sándor Ferencz 14, Mózes István 14, Mózes Andrásné öz. 13, Imre Gergely 16, Máté Mózesné öz. 11, Derzsi János 11, Lukács Mihály 10, Derzsi Mihály ifj. 10, Jakab Sándorné öz. 8, Tózsér Andrásné 5, Nagy Mózesné 7, Szabó Pál 7, Gál Józsefné öz. 6, Szabó Mózes 6, Kis Sándor ifj. 5, Kis István 4, Timár József 3, Fóris István 4, Kis Lőrincz 4, Derzsi Mihály id. 2, Boér József 3, Fosztó Mózes 3, Fóris Mihály 3, Sándor András 2, Hadnagy József r. kath. 2, Máté Ferencz 2, Szabó Mihályné öz. 2, Nyisztor György 3, Gál József 2, Bálint Ferencz 3, Gál Mihály 2, Kis Sándorné öz. 3, Lakatos Dani 1, Geléd Dávidné 1, Fóris Jánosné 2, Antal Máté 1, Fóris Mihályné öz. 1, Varga Ferencz 1.

Nem lesz talán érdektelen megemlékezni vőgűl az ekklezsia lelkivezé-reiről is, kik mint papok és mesterek hivatásukhoz hiven lelkiáldozatra vezé-relték a hivek seregét hosszú időközön át. Jegyzőkönyveink s anyakönyveink semmi biztos nyomra nem vezetnek 1784-ig a belső emberekre vonatkozólag, hanem köri felügyelelő gondnok Mlgs Jakab Lajos ur családi levéltárában ta-láltam a papokra vonatkozó adatokat a következőkben: 1671-ben Kovács Mik-lós kénosi pap, mint tanu, 1675-ben mint regius, 1632-ben mint bizonyság alá-irt bizonyos szerződéseket. Muzsnai Máté Mihály szintén ilyen minőségben tett aláírást 1686-ban és 1691-ben. H.-szt.-mártoni Ferencz Dániel hasonlóan 1705-ben és 1709-ben, Biró János 1744—1749, Karácsonfalvi Izsák 1749—64, bölöni Szabó Sámuel 1764—80, Szentgyörgyi Uram 1780—81, Péterfi uram 1782—84. Hegedüs András szeretett papja volt az ekklezsiának 1784-től 89-ig, itt halt meg, sirja a köztemetőben van, Kilyéni János 1789—97-ig, nagy méhész és ker-tész volt, innen recsenyédre ment papnak. Tanka József 1797—99-ig. Huszár Elek 1799—1804-ig, ekkor innen H. Ujfaluba ment papnak. Szombatfalvi Já-nos 1804—1808-ig, Martonosból jött ide s azelőtt medeséri pap volt. Biás Já-nos 1808—1837-ig, előbb szt.-páli mester volt, onnan hozták ide s szinte 30 évig paposkodott itt, de nem nagy buzgalommal, a templomépítésnek ellenzője volt, perlekedő természete miatt nyugalmazták s Karácsonfalván halt meg. Cseke István 1837-ben Csehétfalváról hozatott ide s 1839-ben innen Szt.-Péterre ment papnak. Utánna Fűzi Sándor 1839-ben hozatott ide Abrudbányáról, hol azelőtt mester volt, itt volt 1843-ig s ekkor Alsó-Járába ment papnak. Utána Sándor Ferencz következett, ki 1843-ban a kedei papságból jött ide s itt volt 1850-ig ekkor Oklándra ment s ma is köztisztületben él és apai szelid bölcsességgel paposkodik. Az itteni templomépítés az ő idejére esik, az alapkö letétele ün-nepélyén — ma is emlegetik — buzgón imádkozott, s tettel is segítette a szent-ügyet. 1850-ben Kőröspatakról Jakab Sándor jött ide papnak s 1872-ig nagy lelkessedéssel paposkodott, itt halt meg s közrészvétellel temettetett el. Utána 1872-ben e sorok írója jött az ur szőlőjének munkálására s itt kezdve a papi hivatalt folytatja Isten segedelmével.

Mesterek voltak: Ádámosi Tamás 1744—56-ig, előbbiekéről emlékezet nincs. Csép Márton 1756—64, Bartha József 1764—69, Bathó József 1769—80, Almási János 1780—82, Albert János 1782—89, Bakó István 1789—95, Vitáris Zsigmond 1795-ben, Marosi István 1795—1800. Antonya Pál 1800—23-ig, derék tanító volt, most is tisztelettel emlegetik az öregek, itt halt meg sirja a köztemetőben látható. Guidó János 1823—25, előbb kááli mester volt, s innen ment Laborfalvára papnak. Szabó Mihály 1825—39-ig, Jakab János 1839—45-ig lóködből jött ide cserélve Szabó Mihályval s innen ismét oda ment vissza megint cserélve Szabó Mihályval, ki 1845—67-ig ismét mint előbb hiven szolgált, jó regularis tanító volt, itt halt meg, egy pár [évi nyugalomban lét után örök nyugalomra költözvén. Utána jött a kolozsvári főiskolából Péterfi Áron 1867-ben s közszeretben folytatta hivatalát 1871-ig, a midőn innen Recsönyédre ment s onnan is alig pár évi ottlét után Almásra vitettet mesternek s ma is közszeretben folytatja hivatalát. Utána 1871-ben a muzsnai mesterségből idejött Vida Sándor, ki jelenleg is mint községitanító és az ekklézsia kántora folytatja hivatalát Isten segedelmével.

Az ekklézsia levéltérában régi és újabbkori szerződések, adománylevelek, leltári jegyzetek, gondnoki számadások, nyugták s egyéb apróság irományok vannak, melyek között legjelentékenyebb a templomépítési napló Jakab Gergely ur kéziratában.

Anyakönyv 1803. éven kezdve egy kötet 1871-ig, az azelőtti elveszett valamikor, egy másik 1871-en kezdve folyamatban van. Vizsgálószéki jegyzőkönyv van 3 darab, az első 1746—1806; a második 1808—1843-ig; a harmadik 1843-tól folyamatban van. Felsőbb rendeletek jegyzőkönyve van 4 drb, az első 1780—1809, a második 1809—1840-ig mindkettő latin nyelven, a harmadik 1840—1866-ig, a negyedik 1866-től folyamatban van, magyarul. Egy „iskolai jegyzőkönyv“, egy „meggyűlések jegyzőkönyve“, egy „vallásos adakozások jegyzőkönyve“, egy „háborgó életű házaspárak jegyzőkönyve“ és egy régi „énekes könyv“; a vallásos adakozások jegyzőkönyve most „Magtári jegyzőkönyv“-nek használtatik.

Az ekklézsia pecsétnyomójának körirata: kénosi unitar. eccl. pecc. Középen Ján. 8, 11. s a porbairó Jézus és az előtte álló bűnös nő látható.

A fennebb említett „Jakab Gergely alapítvány“-on kívül van még az ekklézsiának urvacsorai „Perselypénz“ czimű alaptőkéje is, mely hét év óta tőkésítve 50 frtra nevedekett.

Van az ekklézsiának saját kezelése alatt egy szép tábla erdeje és néhány darab szántója, melyeknek jövedelme fedezi az évi rendes kiadásokat. Ezeket is valamikor ajándékol kapta az ekkla, de semmi bizonyító emlék e felől nincs.

A papi és mesteri jövedelmet, a hivek által évenként beszolgáltatni szokott naturálék s egy-két földnek haszonélvezete képezik.

Vallásosság tekintetében e nép hideg közönyösséggel nem vádolható, habár rendkívül buzgónak sem mondható s ezt nem a temolomjárásról ítélve mondom, mert arra nézve semmi panasz nincs, nem lehet, hanem a közügyek iránti érdeklődést s a magán ügyeket jellemző cselekedeteket véve a vallásosság sinormértékű. Különbben pedig e nép értelmes, szorgalmas, takarékos, józanéletű és békés természetű.

Lélekszám a legújabb megejtett népszámlálás szerint 299. Kénoshoz csatlakozott 1872-ben Sz. Udvarhely is, mint társekklézsia s ezzel együtt néhány filialis helység, mint Szombatfalva, Bethlenfalva, Boldogfalva sat., melyekkel együtt a lélekszám 407.

Midőn ezekben a kénosi unitária ekklézsia multját és jelenét megörökíteni ohajtom, nem tehetem, hogy köri felügyelő gondnok Mlgs Jakab Lajos urnak e helyen is ki ne fejezzem tiszteletteljes köszönetemet azon jóindulatu szivességeért, melylyel engem, családí levéltárának ide vonatkozó adataival, e szerény vállalatomban segített.

KISGYÖRGY SÁNDOR

kénosi pap.
